

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN COVID-19 SALGININDA ENDİŞE DÜZEYLERİ İLE UZAKTAN EĞİTİM KALİTESİNE İLİŞKİN ALGI VE TUTUMLARI

Dr. Öğretim Üyesi Yasemin ÇİÇEKÇİSOY KAYA
Haliç Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İstanbul
yccsoy@gmail.com, ORCID:0000-0003-1245-9727

ÖZ

Korona virüs pandemisi (Coronavirus Pandemic) olarak tanımlanan ve 2020 Mart ayından başlayarak tüm dünya ülkelerini tehdit eden bu salgın beklenmedik şekilde toplumsal, ekonomik ve siyasal alanı etkileyerek küresel kriz boyutuna ulaşmış ve sayısız sorunlara neden olarak bir anlamda insanların alışageldikleri yaşam tarzlarını belki de eskiye hiç dönmeyecek şekilde değiştirmiştir. Pandeminin en ağır darbelerinden birisi de eğitim ve öğretim alanında olmuş, anaokullarından başlayarak tüm öğrencileri ve özellikle yükseköğrenim gençliğini olumsuz etkilemiştir. Çalışmanın amacı üniversite gençliğinin uzaktan eğitim (UE) hakkındaki görüşleri, salgının yol açtığı yeni toplumsal yaşamdaki psikolojik durumlarının incelenmesi ve öğrencilerin endişe düzeyleri ile belirsizlikten kaçınmaya ilişkin algı ve tutumlarını saptamaktır.

Anahtar Kelimeler: Pandemi, Uzaktan Eğitim, Endişe Düzeyi
JEL Kodları: Z00

UNIVERSITY STUDENTS' PERCEPTIONS AND ATTITUDES REGARDING THE QUALITY OF DISTANCE EDUCATION, AND THEIR LEVELS OF ANXIETY IN THE COVID-19 PANDEMIC PERIOD

ABSTRACT

Corona virus pandemic is threatening all countries of the world starting from March 2020, has unexpectedly reached the level of a global crisis by affecting the social, economic and political sphere, and causing numerous problems, in a sense, people will never go back to their usual lifestyles. One of the most severe effects of the pandemic has been in the field of education and training. It negatively affects all students, starting from kindergartens and also effects especially higher education youth, The aim of the study is to examine the views of university youth on distance education , their psychological state in the new social life caused by the epidemic, and to determine students' anxiety levels and perceptions and attitudes about avoiding uncertainty.

Keywords: Pandemic, Distance Education, Anxiety
JEL Codes: Z00

Gönderim Tarihi: 15.04.2021; Kabul Tarihi: 10.07.2021
Araştırma Makalesi – Copyright © İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi

1. GİRİŞ

Korona virüs pandemisi (Coronavirus Pandemic) olarak tanımlanan ve bir yıl içerisinde tüm dünya ülkelerini tehdit eden bu salgın beklenmedik şekilde toplumsal, ekonomik ve siyasal alanı etkileyerek küresel kriz boyutuna ulaşmış ve sayısız sorunlara neden olarak bir anlamda insanların alışageldikleri yaşam tarzlarını belki de eskiye hiç dönmeyecek şekilde değiştirmiştir. Dünya yüzeyinde 2021 Nisan ayı itibarıyla vaka sayısı 129 milyona, Avrupa'da 28, ABD'de 31, Hindistan'da 12, Rusya'da 4,5 ve Türkiye'de ise 3,5 milyona ulaşırken salgın her ülkede ekonominin bütün kesimlerini, sosyal iletişimi etkilemiş ve sonuçta da insanların psikolojisinin bozulmasına yol açmıştır.

Pandeminin en ağır darbelerinden birisi önemi itibarıyla eğitim ve öğretim alanında olmuş, anaokullarından başlayarak tüm öğrencileri ve yükseköğrenim gençliğini olumsuz etkilemiştir. Eğitim-öğretim alanında fiziksel ortamda ders yapılmasının neredeyse olanaksız duruma gelmesi, daha önce de belli durumlarda kullanılmakla birlikte çevrimiçi (online) ya da uzaktan eğitimi zorunlu ve sürekli hale getirmiş bu da gerek eğitimciler ve gerekse öğrenciler için yeni bir deneyim olmuştur.

Her yaş ve meslek grubunu olumsuz etkileyen pandeminin en ağır darbelerinden birisi önemi itibarıyla eğitim ve öğretim alanında olmuş, anaokullarından başlayarak tüm öğrencileri ve yükseköğrenim gençliğini olumsuz etkilemiştir. Eğitim-öğretim alanında fiziksel ortamda ders yapılmasının neredeyse olanaksız duruma gelmesi, daha önce de belli durumlarda kullanılmakla birlikte çevrimiçi (online) ya da uzaktan eğitimi zorunlu hale getirmiş bu da gerek eğitimciler ve gerekse öğrenciler için yeni bir deneyim olmuştur.

Bu araştırma, üniversite gençliğinin uzaktan eğitim (UE) hakkındaki görüşleri, salgının yol açtığı yeni toplumsal yaşamdaki psikolojik durumlarının incelendiği ve öğrencilerin endişe düzeyleri ile belirsizlikten kaçınmaya ilişkin algı ve tutumlarını saptamayı amaçlayan öncü bir çalışma olarak planlanmıştır. Önceki dönemlerde geleneksel eğitim formatına alışmış ve dolayısıyla daha doğru bir kıyaslama yapabileceklerinden, bu çalışmada üniversitelerin yalnız 3. ve 4. sınıflarında okuyan öğrencilerden veri toplama yoluna gidilmiştir.

Pandemi sırasında eğitimin sürdürülebilmesi için ülke yönetimleri bilişim ve iletişim teknolojilerinin yeterliliği nispetinde teknik ve cihaz temini yönünden destek sağlasa da Internet erişiminin yaygın ve etkin kullanımının ülkeler için olduğu kadar aileler için de ağır bir maliyeti olmuştur. Bu süreçte öğretim elemanlarının yaş ve deneyimleri de çok geniş bir yelpaze oluşturduğundan çevrimiçi ders verme ve teknolojiyi kullanma becerileri de sorun yaratmış, bunun önüne geçilmesi için farklı yöntemler geliştirilmeye çalışılmıştır. Öğretmenlerin pedagojik yaklaşımlarında değişik tekniklerin kullanılması zorunlu olurken, öğrenciler açısından da benzeri güçlükler gözlenmiştir. Öğrencilerin okul ortamından ve arkadaşlarından uzakta ders yapmaları sanıldığı kadar kolay olmamış, herkesin ev ortamında kendisini daha rahat hissetmesi gibi avantajlarının yanı sıra öğrenme süreci, eğitim kalitesi, başarı düzeyinin ölçümü ve değerlendirilmesi açısından ciddi sorunlara neden olmuştur.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Çeşitli dünya ülkelerinde COVID-19 salgını tıp alanında öncelikli ve ayrıntılı bir inceleme konusu olurken sosyal bilimlerde ise daha çok öğrencilerin salgın sürecindeki psikolojileri, uzaktan öğretim yöntemine ilişkin tutumları ve yaşam tarzındaki değişimler sorgulanmıştır. Konunun çok yeni olması nedeniyle pandemi hakkındaki araştırmalar konuyu aydınlatma açısından genelde yetersiz kalmış ve

az sayıda olmakla birlikte Türkiye’de ilgi çeken farklı çalışmalar yapılmıştır (Serçemeli ve Kurnaz, 2020; Bilge ve Bilge, 2020; Çetin ve Anuk, 2020). Uzaktan eğitim (UE), pandemi krizi başlamadan önce de Türkiye ile birlikte pek çok ülkede kullanılan bir eğitim-öğretim yöntemi olmakla birlikte salgın sürecinde klasik anlamda yüz-yüze eğitimin hemen her düzeyde yapılamaz olmasıyla bu kez bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmıştır. Üniversitelerin olanakları ölçüsünde kendilerini UE’e adapte etmeleri gerekince çok sayıda öğrencinin sanal ya da çevrimiçi öğretimden yararlanabilmesi için yaşadıkları ülkenin bilişim ve iletişim teknolojisi paralelinde başta alt-yapı kalitesi olmak üzere çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Bu durum aynı zamanda çocuklu aileler için de sorun yaratmış ve derslerin izlenmesi için bir eve çoğu kez birden fazla bilgisayar alım ihtiyacı ve çeşitli kolaylıklara rağmen İnternet erişimi bedeli mali bir yük getirmiştir.

Tüm eğitim kurumları salgının yaygınlaşmasıyla birlikte sınırlı bir zaman diliminde özel olarak düzenlenmiş eğitim materyalleri, teknolojik olanakları geliştirme konusunda ciddi hazırlıklar yapmışlardır. Öğretim elemanlarının da ders içeriklerini yeniden düzenlemesi, yeni ders materyalleri ve farklı pedagojik yaklaşımlar sergilemesi gerekmiştir. Bu amaçla hazırlanan teknik bilgi içeren kılavuzlar ve öğretmenlere yönelik kısa eğitimler yarar sağlamışsa da istenilen etkinliğe genelde ulaşılamamıştır.

UE’in başta gelen sorunsalı verilecek derslerin temel müfredatta planlandığı şekilde içerik ve kalitesini korumak, iletişim zorluklarını gidermek ve sanal ortamda öğrencilerin motivasyonlarını artırmak olmuştur. Öğrenciler açısından ise derslere devam ve ders çalışmaları sırasında ve sınavlara hazırlanmada mevcut teknolojiyi kullanarak arkadaşlarıyla sanal olarak iletişime geçebilmeleri önemli ölçüde öğrencileri kolaycılığa yöneltmiştir. Öğrenciler, UE sırasında İnternet kaynaklarından yararlanarak çoğunlukla ders konularına yönelik önceden hazırlanmış materyalleri kullanmış ve özellikle sınıf arkadaşlarının yardımıyla kendilerine verilen ders ödev ve projelerini adeta bir takım çalışması şeklinde yapmış ve bu da intihal oranını artmıştır (Unger ve Merian, 2020). Bu durumu kontrol etmekte güçlükle karşılaşan öğretim elemanlarının bir bölümü sanal ortamda ders verme açısından da zorlandığı için gerekli önlemleri alamamıştır. Bu amaçla her eğitim kurumu öğretmenlere UE sürecinde öğrencilerin derse ilgisini artırmaları için çeşitli tavsiyelerde bulunmuş ve teknik yardım sağlamışsa da ülkemiz de dahil ilgili bütün kesimlerce eğitimin yüz yüze, fiziksel ortamda yapılmasının daha etkin olacağı görüşü (Yamamoto ve Altun, 2020) ağırlık kazanmıştır. Bir diğer güncel çalışmada da benzer sonuca varılmakla birlikte yakın gelecekte üniversite öğrencilerinin çevrimiçi ve fiziksel ortamda derslerin dönüşümlü olarak verilmesine olumlu baktıklarını (Kaysi, 2020) da not etmekte yarar vardır.

Pandemi sürecinde yalnız öğrencilerin değil hemen her ülke vatandaşlarının kaygı ve endişe düzeyi giderek yükselmiş ve farklı ülkelerdeki çalışmalardan elde edilen araştırma bulgularının -meta analiz- sonuçları küresel bir depresyonun etkilerini (Notivol ve diğ., 2021) net olarak göstermiştir. İnsanların belirsizlik içeren ve özellikle tehlike arz eden durumlarda korkuya kapılmaları ve geleceklerinden kaygı duyması, davranışlarında alışılmışın dışında sapmalara, farklılıklara yol açmakta ve endişe bozukluğuna (*Generalized Anxiety Disorder*, GAD-7) yol açmaktadır. Esasen bireylerin genel stres düzeyini değil, belirsizliklerden doğan endişe düzeyinin ölçümü üzerinde bilimsel çalışmalar mevcut olup, bu alanda Spitzer ve meslektaşlarının (2007) geliştirdiği ölçek geçerlik ve güvenilirlik açısından kabul görmüştür. Yaygın (genelleştirilmiş) Anksiyete Bozukluğu (YAB) kavramı insanlarda pek çok farklı nesne ya da durumdan kaynaklanan, özellikle süreklilik

gösteren ve aşırı ölçüde telaşe, endişe anlamında kullanılmaktadır. Bu konudaki bir başka araştırma (Gale ve Davidson, 2007), pandemi sürecinde bu durumun her yaşta insanda hastalığa yakalanma korkusu, yalnızlıktan bunalma, aşırı huzursuzluk ve konsantrasyon güçlüğü şeklinde kendisini gösterdiği sonucuna varmıştır. Genel anlamda farklı nedenlerle insanların kendilerini stres altında hissetmeleri çeşitli araştırmaların odak noktası olmuş ve bu çalışmaların sonuçları, konunun önceki yüzyıldan itibaren incelendiğini ve üç kavram üzerinde birleştiğini göstermiştir. Bunlar kaygı, korku ve endişedir. Aslında her üç kavram da yüksek düzeyde bir soyutlamayı ve aynı zamanda birbirine bağlı, karmaşık bir algıyı ifade etmektedir. Bununla birlikte endişe duygusu kavramını psikologlar daha net biçimde ölçülebilir hale getirmeyi başarmışlardır. Halk arasında da genel olarak kaygı, endişe olarak adlandırılan bu duyumsama belirsizlikler, çaresizlik ve yalnızlık gibi bireyi rahatsız edici durumlara bağlı olarak aşırı huzursuzluk şeklinde gözlenmektedir. ABD’de yapılan güncel bir araştırma Son ve diğerleri (2020)’de pandemi sırasında üniversite öğrencilerinin algıladıkları stres ve endişe düzeyinin %71 olarak bulunması, ülkelerin gelişmişlik düzey farkı olmaksızın COVID-19’un bulaşma riskinin ne kadar yüksek olabileceğine işaret etmektedir. Bu alanda Türkiye’de yapılan dikkat çeken bir çalışmada (Aydın, 2017) kaygı, korku ve endişe durumunun birbiri ile olan ilişkisi biyolojik, psikodinamik, bilişsel ve varoluşçu felsefe açısından oldukça ayrıntılı olarak incelenmiş ve yorumlanmış olduğunu da belirtmekte yarar vardır. Örnek çapı küçük olmakla birlikte Çetin ve Anuk (2020) tarafından yürütülen ve yalnız üniversite öğrencilerini kapsayan araştırmalarında farklı akademisyenlere yaptıkları atıflara dayanarak yalnızlık duygusunun son derece karmaşık ve fiziksel olduğu kadar bireysel ilişkilerin zayıflamasına ve kendilerini izole edilmiş durumda hissetlerin belirtmektedirler. Bu da psikolojik olarak bireylerin kaygı, endişe düzeyini olumsuz olarak etkilemektedir. Psikolojik yönden kendisini daha iyi kontrol edebilen, dayanıklılığı daha yüksek olanlarda ise tahmin edilebileceği gibi yalnızlık ve endişe algısı düşük düzeyde kalmaktadır.

Eğitim alanındaki çalışmalar pandemi döneminde hemen tüm ülkelerde başlıca odak noktası olmuş ve her düzeyde eğitimin sürdürülebilirliğine ilişkin çeşitli görüşler tartışmaya açılmıştır. Bu konuda yapılan araştırma (Diab ve Elgash, 2020; Rakhmanov ve Dane, 2020) bulgularından elde edilen ortak sonuç, çevrimiçi verilen derslerin öğrencilere kolaylık sağladığını ortaya çıkarmakla birlikte bu durumun da farklı zorluklar ve hatta sorunlar yarattığını göstermektedir. UNICEF’in desteğiyle Bulgaristan’da yapılan bir çalışmada da Yankova (2020) öğrencilerin yarısının salgın sürecinde kendilerini fazlasıyla yalnız ve öfkeli hissettiklerini ortaya koymuştur. Benzer şekilde Avrupa Üniversiteler Birliği’nin (EUA, 2020) geçen Eylül ayı sonunda yaptığı çalışmasında özellikle doktora düzeyindeki öğrencilerinin 2/3’ünün geleceklerinden ve ekonomik durumlarından endişe duyduğu sonucuna varılmıştır. Bir diğer araştırma (Soni, 2020) sonuçları ise UNESCO’nun tavsiyeleri de dikkate alındığında uzaktan öğretimde derslerin kısaltılmış modüller şeklinde verilmesinin öğrencilerde olumlu etki yaptığını fakat eğitim kalitesini yükseltmek için pedagojik yöntemlerde değişikliğe gidilmesi gerektiğini işaret etmektedir. Türkiye’de bu alanda 5 yıl önce yapılan bir araştırma (Cabı ve Ersoy, 2017) bulguları çevrimiçi yöntemlerin kullanılmasına ilişkin öğrencilerin tutumlarının genelde olumlu olduğunu göstermekte fakat 2020 dönemindeki çalışmalara bakıldığında pandemiyle birlikte öğrencilerin konuya ilişkin algılarında güncel literatürü destekler şekilde çarpıcı değişimler olduğu görülmektedir. Nitekim Anuk ve Çetin’in (2020) bir araştırması bu değişimi net olarak yansıtmakta ve yukarıda değinildiği üzere dış ülkelerdeki araştırma bulgularına paralel olarak uzaktan öğretimde üniversite öğrencilerinin %75’inin performanslarının azaldığını ve mezuniyetlerine ilişkin kaygının ise (%70) oranında arttığını ifade ettikleri

anlaşılmaktadır. Yine ülkemizde hemşirelik öğrencileri üzerinde yapılan bir başka çalışmada da (Okuyan ve diğ., 2020) katılımcıların %80 oranında mevcut durumdan endişe ettiği ve %60'nin da kendileri sinirli, öfkeli hissettiği sonucuna varılmıştır.

Hayatın her alanında karşılaşılabilecek doğal ya da toplumsal kriz durumlarının ülke yönetimleri olduğu kadar sonuçları itibarıyla bireyleri de etkilediği ve yakın geleceğe ilişkin belirsizlik durumunun bir dizi soruna yol açtığı, 2001 küresel finansal krizinde olduğu gibi yakın geçmişte de gözlenmiştir. Belirsizlikle mücadele insan yaşamının önde gelen sorun kaynaklarından olduğu için psikoloji, sosyal psikoloji, örgütsel davranış bilim dalı bakış açılarından ayrıntılı olarak incelenmiş ve yaygın olarak kullanılmıştır. Pek çok araştırmacı ve akademisyen tarafından yapılan çalışmalar sonucunda yalın yaklaşımı ve ölçülebilirlik kolaylığı bakımından Hofstede'in geliştirdiği kültürel (yönelimler) boyutlar çalışması genelde olduğu gibi bu çalışmada da tercih edilmiştir. İnsanların hayat boyu kendilerine yön veren kültürel boyutları başlangıçta güç aralığı, belirsizlik, dişilik ve erilik ile kısa ve uzun dönemli düşünce (*power distance, uncertainty avoidance, individualism vs. collectivism masculinity-femininity*) olmak üzere 4 temel kategoride incelenmiştir. Hofstede'in bu çalışmasına daha sonra kısa ve uzun dönemli yönelim ile zevk alma ve kısıtlama (*short vs. long time orientation, indulgence vs. restraint*) olarak tanımlanan iki boyut daha eklenmiştir (Yahyagil, 2019).

En geniş anlamıyla belirsizlikten kaçınma kültürel boyutunu iki uç kategoride açıklamak gerekirse, birinci uç noktadaki insanlar tekdüzelikten kaçan, kendisine sürekli yeni heyecanlar arayan ve kendisi ve yaşadığı toplumda her türlü riskle mücadele etmeyi tercih etme eğilimi olan bireyler anlamında kullanılmaktadır. İkinci uç noktadaki insanlarda ise kendilerini güvende hissetmek, belirsizlikten ve hayatlarını etkileyebilecek her türlü değişimden kaçınmak arzusu ve kendilerini kesin bir güvenlik çemberi içinde hissetme eğilimleri daha kuvvetlidir. Belirsizliklerle ve yeni durumlarla karşılaşmaktan çekinmeyenlerin bir başka özelliği de daha yaratıcı kişilik özelliklerine sahip olmalarıdır. Ayrıca, yasaları eleştirme, çalıştıkları kurum ya da yaşadıkları toplumda adaletsizlikle karşılaştıkları durumlarda üstleriyle ve hatta yasa koyucularla mücadele etme eğilimindedirler. Diğer gruptakiler ise için ise yasaların ön gördüğü kurallara karşı çıkmak genelde anlamsız ve tehlikelidir, dolayısıyla mevcut durumu destekleyenler arasında yerlerini alırlar. Elbette tüm bireylerin her zaman bu iki uçtan birisinde olduklarını kabul etmemek ve iki zıt kutbun ortasında kalan bireyler olacağını da unutmamak gerekir. Bu alanda yapılan çok sayıda çalışmada ırk, cinsiyet ve yaş farkı olmaksızın her ülkenin sosyolojik özelliklerinin de etkisi altında insanların belirsizlikle mücadelede birbirlerinden ayrıldığını göstermektedir (Hofstede, 1980, 1991; Sargut, 2001; Sığı ve Tıgılı, 2006).

Sıklıkla güncellenen ve ülkelerin kültürel boyutlar bakımından yapılan istatistiksel çalışmalar (<https://www.hofstede-insights.com/product/compare-countries/>) Türkiye'de belirsizlikten kaçınmanın çok yüksek (%85) olduğunu göstermektedir. İngiltere için bu oranın (%35), ABD' de (%46) ve Almanya için (%65) olarak saptandığı dikkate alınırsa genelde Türk insanının kendisini güvende hissetme ve belirsizliklerden sakınma, değişimden çekinme eğiliminin yüksek düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim yetişkin üniversite öğrencilerinin Hofstede'in geliştirdiği kültürel boyutlar açısından ölçek çalışmaları incelendiğinde de bu durum rahatlıkla görülmektedir (Kula ve Saraç, 2016; Korkut ve Keskin, 2015).

3. METODOLOJİ

Örneklem: Araştırmanın evreni Türkiye'deki üniversitelerin 3. ve 4. sınıflarında okuyan öğrenciler olup, son derece geniş olduğundan örnek çapı yalnız İstanbul'daki yedi özel üniversite ile sınırlandırılmak durumunda kalmıştır. Buna göre olasılık-dışı örneklem yöntemi zorunlu olarak seçilerek elverişlilik (*convenience*) örnekleme kullanılarak İnternet aracılığıyla toplam 257 öğrenciye erişilmiş ancak bunlardan hatalı giriş yapanlar ve verilerdeki uçdeğerler (*outliers*) ayıklandıktan sonra toplam 239 öğrenciden elde edilen veri üzerinden işlem yapılmıştır.

Tasarım: Çalışma, deneklerden araştırma amacıyla belirtilen konulara ilişkin görüşlerini almak ve ayrıca belirsizlikten kaçınma ve endişe düzeylerine ilişkin tutumlarını ölçtüğünden tanımlayıcı (*descriptive*) ve ilişkisel (*correlational*) tasarımda hazırlanmıştır. Tek bir zaman diliminde veri toplandığından çalışma kesitsel (*cross-sectional*) bir araştırmadır.

Veri toplama araçları: Çalışmada tek bir soru formu geliştirilmiş olup, birinci bölümde sosyo-demografik bilgiler ve deneklerin uzaktan eğitim, pandemi hakkında bilgileri, motivasyonları, ders çalışma ve aldıkları derslerin, sınavların değerlendirilmesi hakkındaki tutumlarına ilişkin sorular yer almaktadır. Soru formunun ikinci bölümünde iki ayrı kavramı ölçmek amacıyla iki farklı Likert tipi ölçek kullanılmıştır. Ayrıca, öğrencilerin eğitim kalitesine ilişkin düşüncelerini genel olarak belirlemek amacıyla benzeri araştırmalarda kullanılan soru formları dikkate alınarak araştırmacı tarafından bir ölçek daha geliştirilmiştir. Bunlar:

- 1) Hofstede (1991) tarafından geliştirilen kültürel boyutlardan yalnız 'belirsizlikten kaçınmaya' (*uncertainty avoidance*) yönelik 5 maddelik ve 5 basamaklı ölçek kullanılmış olup, yanıtlar, "hiç katılmıyorum" ve "çok katılıyorum" arasında değişmektedir. Soru maddeleri ülkemizde de pek çok çalışmada (Altay, 2004; Macit, 2010) kullanılmış olup geçerlik ve güvenilirlik testleri yapılmıştır. Özgün soru formlarında organizasyonların işleyişleri esas alındığından bu çalışmada sorular öğrencilere yöneltildiğinden iş yeri ya da kurum sözcükleri yerine "genel olarak yapılan her türlü faaliyet ve işlerin görülmesi" şeklinde değişime gidilmiştir.
- 2) Yaygın anksiyete bozukluğu (GAD-7) ölçeği bireylerin karşılaştıkları çeşitli olumsuz koşullar ve durumlardaki psikik dayanaklığı ve ne ölçüde etkilendikleri belirlemek için Spitzer ve meslektaşları (2007) tarafından geliştirilmiş 7 maddelik, Likert tipinde ve 4 basamaklı olup, "asla" ve "neredeyse her gün" seçenekleri arasında değişmektedir. GAD-7 ölçeği Konkan ve meslektaşları (2013) tarafından Türkçeye uyarlanarak 'yaygın anksiyete (endişe) bozukluğu' (YAB) şeklinde Türkçeye uyarlanarak, geçerlik ve güvenilirlik testleri yapılmıştır. Bu çalışmada değerlendirme sonuçları genelde yapıldığı gibi "hafif, orta ve şiddetli" olarak değil; "endişesiz, hafif, orta ve şiddetli" olarak özgün makaleye uygun şekilde yapılmıştır.
- 3) Genel eğitim kalitesi: Bu amaçla hazırlanan 9 maddelik ve 6 basamaklı Likert tipi bir soru formu da literatürden yararlanarak hazırlanmış ve öğrencilerin salgın dönemindeki eğitim kalitesine ilişkin algı ve tutumlarının ölçümü hedeflenmiştir.
- 4) Araştırma hipotezleri: Çalışmadaki temel kavramlarla ilgili teorik çerçeve ve bu alanda yapılan çeşitli çalışmalar ve benzer akademik kaynaklar dikkate alınarak aşağıdaki araştırma soruları ve hipotezler formüle edilmiştir.

Hipotezler:

H1) Belirsizlikten kaçınma ile endişe düzeyi arasında olumlu bir ilişki vardır.

H2) Endişe düzeyi yükseldikçe gelecek kaygısı da yükselmektedir.

H3) Gelecek kaygısındaki değişkenliği en çok açıklayan iki değişken kendisini tedirgin, asabi hissetmek ve her an kötü bir şey olacak duygusudur.

H4) Deneklerin sosyal statüsü yükseldikçe belirsizlikten kaçınma ve endişe düzeyleri azalmaktadır.

Araştırma soruları:

AS1) Belirsizlikte kaçınma ve algılanan endişe düzeyi cinsiyete göre farklıdır.

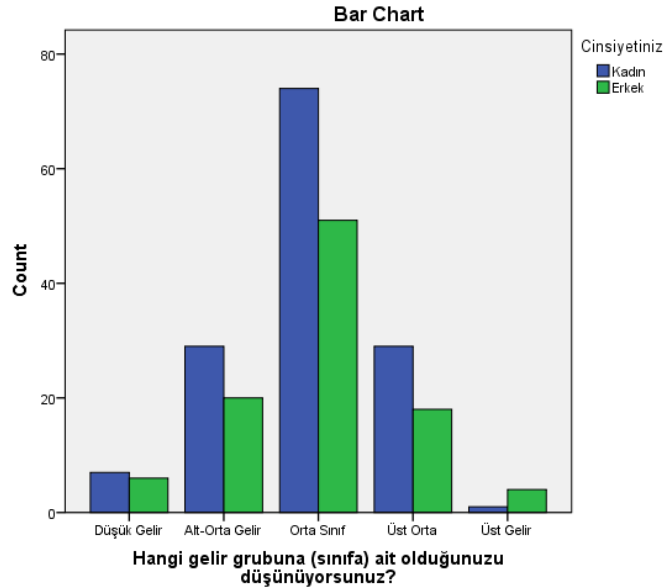
AS2) Zaman algısı cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

- 5) Veri analizi: Çalışma tasarımı tanımlayıcı ve ilişkisel olduğundan ağırlıklı olarak tanımlayıcı istatistiksel analizler ve kavramlar arası ilişkileri belirlemek için faktör ve regresyon analizleri istatistiksel veri çözümlene paketi kullanılarak yapılmıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI:

Araştırmaya katılan toplam 139 katılımcının %59,6'sı kadın ve %41,4'ü ise erkek üniversite öğrencileri olup, yaklaşık yarısı (%49,3) 18-20 yaş; %37,3'ü ise 21-23 yaş aralığındadır. Üçüncü grubu oluşturan 24-26 yaş aralığında olanlar %8,7 ve 26 yaşın üzerinde olanların oranı da %4,7 olarak belirlenmiştir.

Katılımcıların cinsiyet ve ait oldukları sosyal sınıfın dağılımları aşağıdaki çizelgede verilmiştir. Buna göre öğrencilerin yarıdan biraz fazlası (%52,3) orta sınıf; yaklaşık 1/5'i ise alt-orta ve üst orta sınıf ailelerin çocuklarıdır.

Şekil 1. Sosyal Sınıf Ve Cinsiyet Dağılımı

Güvenirdik Analizleri:

Araştırmada 5 basamaklı Likert tipi üç ölçek kullanılmış olup, bunlar belirsizlikten kaçınma, endişe düzeyi ve eğitim kalitesine ilişkindir. Her üç ölçeğin de güvenilirlik analiz sonuçları istatistiksel olarak yüksek düzeyde tatminkârdır. Buna göre:

Tablo 1. Ölçeklerin Güvenilirlik Analizleri

Ölçekler	Cronbach's Alpha Değeri	Değişken Sayısı
Belirsizlikten Kaçınma	0.796	5
Endişe düzeyi	0,920	7
Eğitim kalitesi	0,821	9

Faktör analizleri:

İki ayrı faktör analizi yapılmış ve teorik çerçeveye uygun olarak her iki ölçek de 'tek boyutlu' (uni-dimensional) olarak sonuçlanmıştır.

Tablo 2. Belirsizlikten Kaçınma Ölçeği Faktör Analizi

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Uygunluk Ölçümü		.780
Bartlett Test	Ortalama Ki-kare	359.377
	Serbestlik derecesi	10
	Anlamlılık düzeyi	.000

Tablo 3. Endişe Düzeyi Ölçeği Faktör Analizi

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Uygunluk Ölçümü		.918
Bartlett's Kuresellik Testi	Ortalama Ki-kare	1212.271
	Serbestlik derecesi	21
	Anlamlılık düzeyi	.000

Her iki tablonun KMO değerlerinden anlaşılacağı üzere sonuçlar birinci ölçek için 'çok iyi' ve ikinci ölçek için de 'mükemmel' nitelikte olup, Bartlett analizi değeri de verilerin istatistiksel analizlere uygunluğunu göstermektedir. Ayrıca her iki ölçek için de korelasyon matrisindeki tüm değerlerin 0.50'nin oldukça üzerinde olduğu dolayısıyla veri analizi yönünden bir sorun olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4. Tanımlayıcı İstatistikler

Pandemi ve Eğitim	Ortalama	Standart Sapma
COVID-19 salgını genel olarak beni korkutuyor.	2,40	0,72
Salgın hakkında yeterli bilgim olduğuna eminim.	2,23	0,61
Salgından korunmak için (maske, mesafe, temizlik) gibi önlemlere çok uyamıyorum.	2,56	0,87
Salgının yayılımıyla ilgi verilen bilgilere güvenmiyorum.	2,67	0,83
Aşı konusunda özellikle yetişkinler için geç kalınacağını düşünüyorum.	2,60	0,84
Şu an mümkün olsa da aşı olmak istemiyorum.	2,64	0,91
Salgın nedeniyle gelecek kaygısı taşıyorum.	2,40	0,84
Uzaktan eğitimde aldığım derslerin kalitesinin düştüğüne inanıyorum.	2,33	0,78
Çevrimiçi (online) dersler konuyu bize anlatmaktan çok, ezberletmeye zorluyor.	2,51	0,85

Öğretim üyelerinin önemli bir bölümü çevrimiçi derslerde başarılı olamadılar.	2,72	0,89
Derslerle ilgili sorularım için yeterli danışmanlık alamıyorum.	*2,86*	0,96
Çevrimiçi derslerin motivasyonumu olumsuz etkilediğine inanıyorum.	2,46	0,85
Fiziksel ortamda ders yapmak kesinlikle daha yararlıydı.	2,21	0,72
Çevrimiçi derslerin tek faydası öğrenciler için sınavların kolaylaşması oldu.	*2,82*	0,96
Sosyal medya platformları salgında yalnızlıktan kurtulmanın en iyi yöntemi oldu.	2,60	0,82
İmkân buldukça yaşlıtlarımla bir araya gelmek beni çok rahatlatıyor.	2,26	0,72
Ailem salgın dolayısıyla geçim sıkıntısına girdi.	2,69	0,88
Salgının ülke ekonomisine sanıldandan daha çok zarar verdiğiğine inanıyorum.	2,11	0,67
Hemen herkesin yaşam pahalılığında daha da etkileneceğini sanıyorum.	2,01	0,43
Mezuniyetten sonra kendi ülkemde iyi bir iş bulma umudum azaldı.	2,29	0,70
Salgın sırasında aile üyelerimin psikolojisi oldukça bozuldu.	2,56	0,84
Salgın döneminde zaman, bana sanki daha ağır geçiyormuş gibi geldi.	2,65	0,92
Arada sırada haftanın günlerini dahi karıştırdığım oluyor.	2,53	0,84

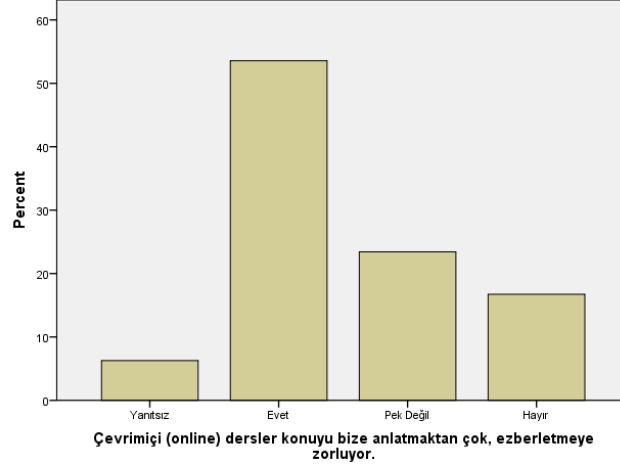
Not: Ortalamalar üç basamaklı ölçekten elde edilmiştir.

Salgın sırasında verilen eğitimin kalitesi açısından öğrencilerin algılarına ilişkin dikkati çekecek nitelikteki 8 grafik görsellik sağlaması açısından aşağıda verilmiştir. Ayrıca analizlerde de görüleceği üzere öğrencilerin belirsizlikle mücadeleden çekindikleri ve endişe düzeylerinin ise oldukça yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim belirsizlikten kaçınma ölçeğinin 5 basamaklı, endişe düzeyinin ise 4 basamaklı Likert olduğu dikkate alınması gerektiğinden, belirsizlikten kaçınma ortalamasının (4.64), diğerinin de (2.41) olmuştur.

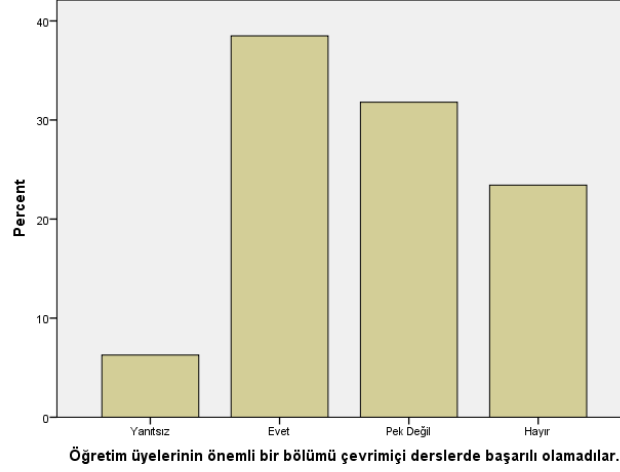
Şekil 2. Derslerin Kalitesi

Çevrimiçi (online) dersler konuyu bize anlatmaktan çok, ezberletmeye zorluyor.

Şekil 3. Uzaktan Eğitimde Ders Konularının Ezberlenmesi

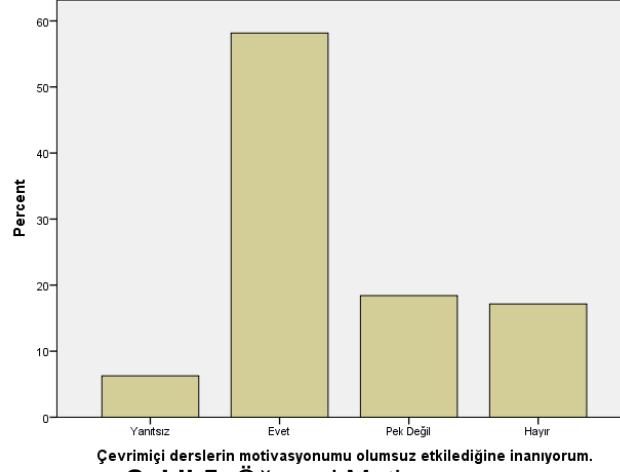
Öğretim üyelerinin önemli bir bölümü çevrimiçi derslerde başarılı olamadılar.

Öğretim üyelerinin önemli bir bölümü çevrimiçi derslerde başarılı olamadılar.

Şekil 4. Öğretim Üyelerinin Performansı

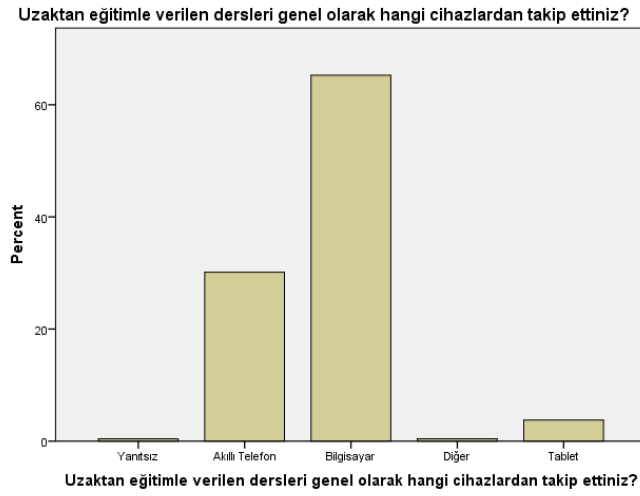
Çevrimiçi derslerin motivasyonumu olumsuz etkilediğine inanıyorum.

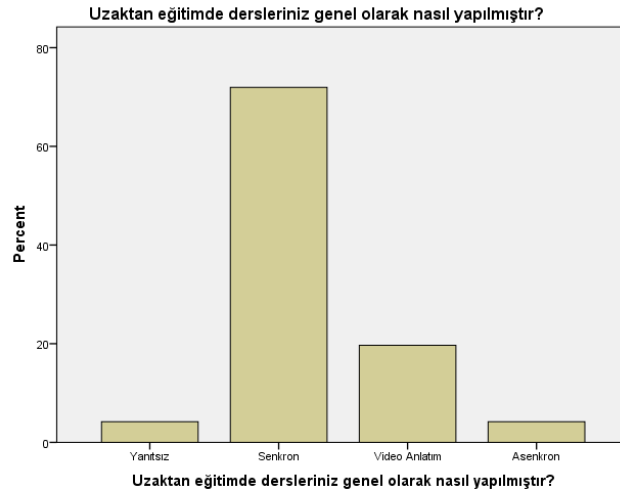
Çevrimiçi derslerin motivasyonumu olumsuz etkilediğine inanıyorum.

Şekil 5. Öğrenci Motivasyonu

Uzaktan eğitim sürecinde derslerin nasıl işlendiği ve kullanılan cihazlara ilişkin 3 ayrı grafik aşağıda sunulmuştur:

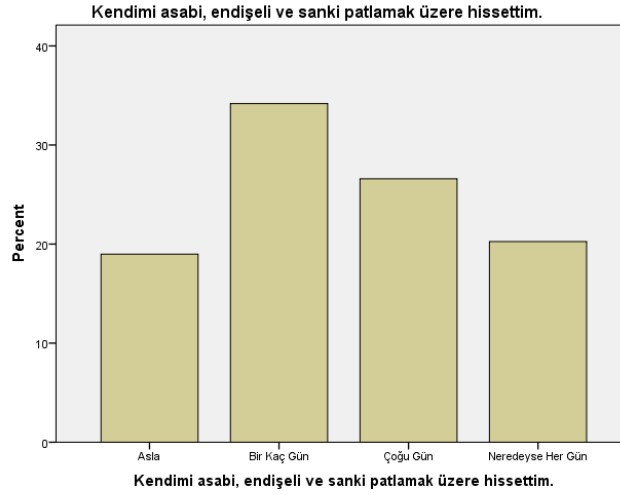
Şekil 6. Uzaktan Eğitimde Kullanılan Cihazlar

Şekil 7. Derslerin İşleniş Şekli

Şekil 8. Uzaktan Eğitimde Kullanılan Sistemler

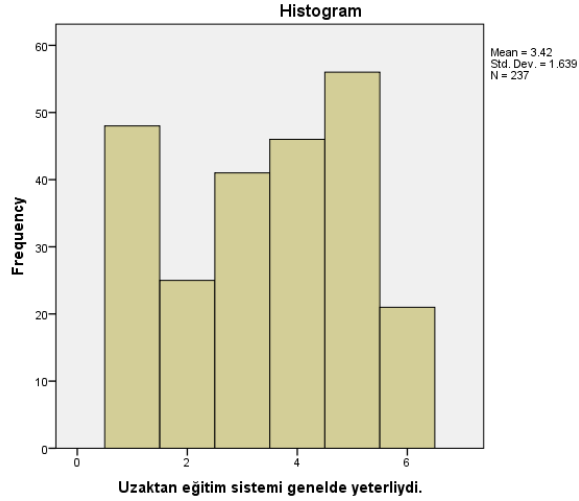

Şekil 9. Endişe Düzeyi

Öğrencilere doğrudan eğitim kalitesine ilişkin olarak yöneltilen 9 soruya (ilgili ölçekte 1=tamamen katılıyorum/6=Hiç katılmıyorum) çok dikkat çekici yanıtlar alınmıştır. Öğrenciler Tablo 5'de görüleceği üzere oldukça olumsuz yanıtlar vermiş ve memnuniyetsizliklerini belirtmişlerdir.

Tablo 5. UE Sürecinde Eğitimin Kalitesi

Uzaktan eğitim öğün eğitimdeki tüm derslerde kullanılabilir.	2.55
Uzaktan eğitim bence etkili bir öğrenme modelidir.	3.08
Uzaktan eğitim, yüz yüze eğitim kadar verimlidir.	2.62
Derslerdeki başarımın değerlendirme yöntemleri adlıdır.	3.66
Uzaktan eğitim sistemi genelde yeteriydi.	3.42
Öğretim elemanların teknolojiyi kullanım becerileri tatminkardı.	4.10
Üniversitenin uzaktan eğitim hazırlığı yeteriydi.	3.55
Üniversite yöneticilerinin tutum ve yaklaşımları tatmin ediciydi.	3.52
Salgın sürecinde YÖK'ün açıklama ve bilgilendirmelerinden memnun kaldım	3.15
Ortalama	3.15
Std. Ayrılış	1.513
	1.512
	1.456
	1.354
	1.639
	1.601
	1.668
	3.609
	1.685

Şekil 10. Uzaktan Eğitimin Yeterliliği

Hipotez testleri:

H1) Belirsizlikten kaçınma ile endişe düzeyi arasında olumlu bir ilişki vardır. Çalışmanın 1, hipotezi için Pearson korelasyon analizi yapılmış olup, beklentinin aksine anlamlı bir sonuç elde edilmemiştir.

H2) Endişe düzeyi yüksek olanların gelecek kaygısı da yüksek olmaktadır.

Bu hipotezin testi için 'gelecek kaygısı' sorusu ordinal (sıralama) olduğu için bir ANOVA testi yapılmış ve analiz sonucu hipotezi desteklemiştir.

Tablo 6. ANOVA Tanımlayıcı İstatistikler

Endişe Düzeyi	Örneklem	Ortalama	Std. Ayrılış	Std. Hata	95% Ortalama için güven aralığı	
					Alt sınır	Üst sınır
1 Yanıtsız	16	16.7500	5.57973	1.39493	13.7768	19.7232
2 Evet	150	18.4400	5.96014	.48664	17.4784	19.4016
3 Pek Değil	31	13.1935	5.27522	.94746	11.2586	15.1285
4 Hayır	39	13.6410	7.14322	1.14383	11.3255	15.9566
Toplam	236	16.8432	6.43435	.41884	16.0181	17.6684

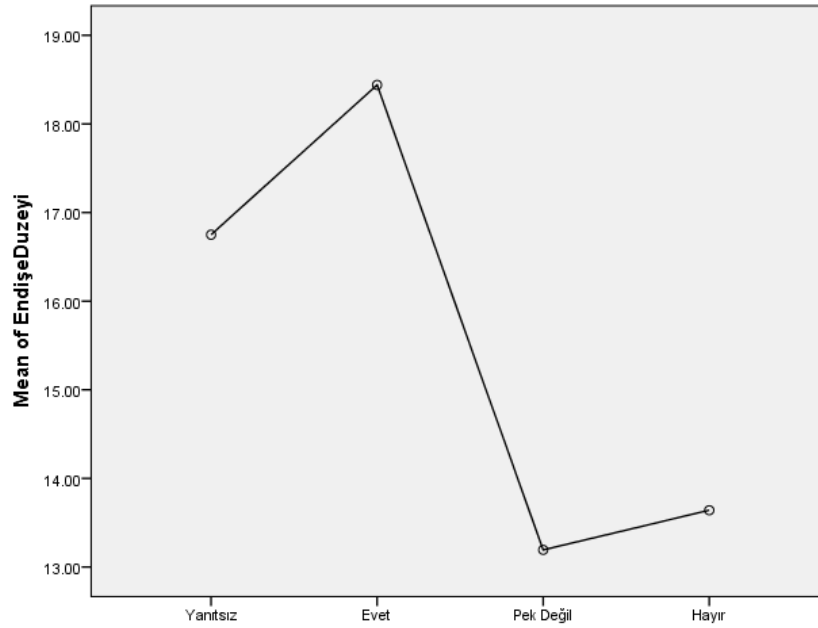
Tablo 7. ANOVA

Endişe Düzeyi		Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi	Ortalama karesi	F Değeri	Anlamlılık	
Gruplar arası	(Birleştirilmiş)	1195.426	3	398.475	10.833	.000	
	Doğrusal	Ağırlıksız	255.209	1	255.209	6.938	.009
		Ağırlıklı	785.228	1	785.228	21.347	.000
		Sapma	410.198	2	205.099	5.576	.004
Gruplar içi		8533.773	232	36.784			
Toplam		9729.199	235				

Tablo 8. Levene's Test

Test of Homogeneity of Variances			
Endişe Düzeyi			
Levene İstatistik katsayısı	Serbesti derecesi 1	Serbesti derecesi 2	Anlamlılık düzeyi
1.873	3	232	.135

Levene's testi, varyansın türdeşlik (homojenite) değerini 'insignificant' (anlamsız) olarak göstermesi analizin uygunluğunu ve sonucun güvenilirliğini işaret etmektedir. Buna göre ilgili grafikte de görüldüğü üzere endişe düzeyi yüksek olanların diğerlerine göre büyük oranda gelecek kaygısı geliştirdikleri anlaşılmakta ve bu da ikinci hipotezin desteklendiğini göstermektedir.

Şekil 11. Endişe Düzeyi Ve Gelecek Kaygısı

Çalışmanın üçüncü hipotezi (Gelecek kaygısını en çok etkileyen iki değişken kendisini tedirgin, asabi hissetmek ve her an kötü bir şey olacak duygusu açıklamaktadır.) şeklinde formüle edilmiş olduğundan bir regresyon testi ile analiz yapılmıştır.

Tablo 9. Gelecek Kaygısı Ve Endişe Düzeyi Regresyon Analizi

Model Özeti	R	R kare	Ayarlanmış R Kare	Tahminin standart hatası	F değeri değişimi anlamlılık düzeyi
1	.281 ^a	.079	.075	.809	.000

- Bağımsız değişken (Constant), Her şey beni tedirgin etti ve kolayca sinirimi bozar oldu.
- Bağımlı değişken: Salgın nedeniyle gelecek kaygısı taşıyorum.

Tablo 10. Gelecek Kaygısı Ve Endişe Düzeyi Regresyon Modeli

Model	Standardize Edilmemiş Katsayı		Standardize Hata	t	Anlamlılık
	B	Std. Hata	Beta		
(sabit)	2.932	.131		22.357	.000
1 Her şey beni tedirgin etti ve kolayca sinirimi bozar oldu.	-.217	.048	-.281	-4.479	.000

* Bağımlı değişken: Salgın nedeniyle gelecek kaygısı taşıyorum.

Analiz sonucu gelecek kaygısını açıklayan maddeleri saptamak için yapılan analizde regresyon modeline giren tek değişkenin (tedirgin edici ve sinir bozucu) olduğu anlaşılmış olup, diğer hiç bir değişken denkleme girmemiştir. Beta değerinin negatif, etki gücünün de yaklaşık 1/3 oranında olması ve yüksek anlamlılık düzeyi taşıması çalışmanın üçüncü hipotezinin kısmen doğrulandığını göstermektedir.

Araştırmanın 4. ve son hipotezi “Deneklerin sosyal statüsü yükseldikçe belirsizlikten kaçınma ve endişe düzeyleri azalmaktadır.” olup, sosyal statü maddesi ordinal olduğundan bir ANAVO analizi tekrar yapılmış olup, sonuçlar aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo 11. Varyans Homojenite Testi

Varyans Türdeşlik Analizi				
	Levene İst. Değeri	Serbesti derecesi 1	Serbesti derecesi 2	Anlamlılık Düzeyi
Belirsizlikten Kaçınma	.908	4	229	.460
Endişe Düzeyi	.844	4	231	.499

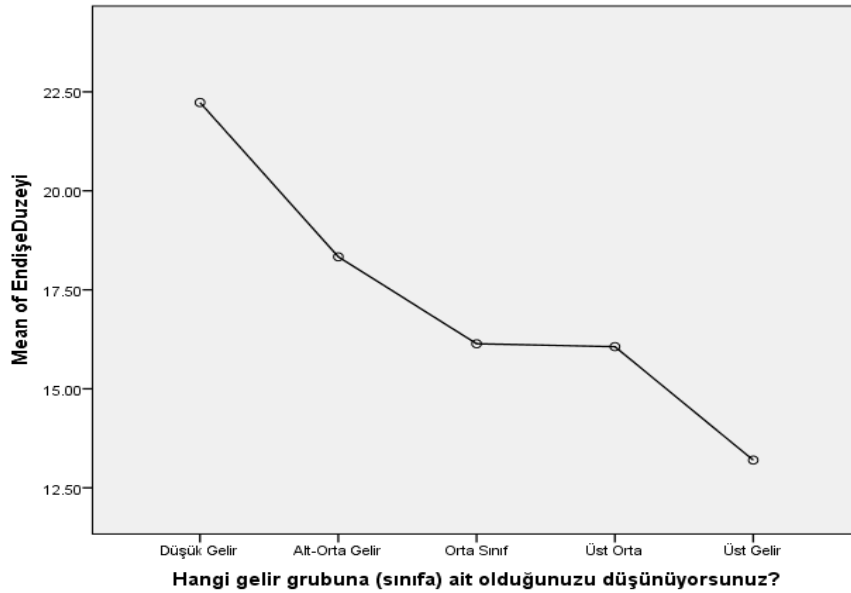
Görüldüğü gibi araştırmanın temel iki kavramına ait Levene's testi istatistiksel olarak anlamsız çıkmış olup, analize uygun olduğunu göstermektedir. Ancak, ANOVA testindeki F değeri belirsizlikten kaçınma için anlamsız, endişe düzeyi için anlamlı çıkmıştır. Bu durumda yalnız endişe düzeyi ile sosyal statü arasındaki ortalamalara ilişkin grafik kabul edilmiş ve istatistiksel değerler Tablo' 12' de verilmiştir.

Tablo 12. Bağımsız T-Test Analizi

Independent Samples Test										
		Varyans eşitliği için Levene test değeri		Ortalama eşitliği t-test analizi						
		F	Anlamlılık	T	Serbest derecesi	2 yönlü anlamlılık düzeyi	Ortalama ayrılıkları	Ayrılıkları n standart hatası	95% Ayrılıklar ç.n güven aralığı	
									Alt sınır	Üst sınır
Belirsizlikten Kaçınma	Varyans eşitliği varsayımı	.019	.890	.603	232	.547	.32041	.53102	-.72583	1.36665
	Varyansları eşit olmadığı varsayımı			.600	197.944	.549	.32041	.53412	-.73289	1.37371
Endişe Düzeyi	Varyans eşitliği varsayımı	2.475	.117	2.129	234	.034	1.79923	.84494	.13457	3.46389

	Varyansları eşit olmadığı varsayımı			2.087	191.420	.038	1.79923	.86206	.09887	3.49958
Zaman Algısı A	Varyans eşitliği varsayımı	.297	.586	-.829	237	.408	-.09993	.12060	-.33751	.13766
	Varyansları eşit olmadığı varsayımı			-.823	205.936	.411	-.09993	.12142	-.33932	.13946
Zaman Algısı B	Varyans eşitliği varsayımı	21.081	.000	-2.743	237	.007	-.29993	.10933	-.51532	-.08454
	Varyansları eşit olmadığı varsayımı			-2.639	180.058	.009	-.29993	.11364	-.52416	-.07569

Şekil 12'de görüldüğü üzere tüm katılımcılarda gelir düzeyi (sosyal statü) yükseldikçe bireylerin salgın nedeniyle geliştirdikleri endişe düzeyi de azalmaktadır. Dolayısıyla araştırmanın son hipotezi de desteklenmiş olmaktadır.

Şekil 12. Sosyal statü ve endişe düzeyi arasındaki bağlantı

Veri analizlerinin son aşamasında çalışmanın iki araştırma sorusuna yanıt aranmıştır. Söz konusu sorular:

- 1) Belirsizlikte kaçınma ve algılanan endişe düzeyi cinsiyete göre farklıdır.
- 2) Zaman algısı cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

Her iki araştırma sorusu için de bağımsız t-testler yapılmış olup, sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Test sonucu belirsizlikten kaçınma ve 'zaman benim için ağır geçiyor' maddeleri için anlamız fakat endişe düzeyi ve 'haftanın günlerini karıştırdığım oluyor' maddeleri için istatistiksel olarak anlamlı olmuştur (Tablo 10). Buna göre katılımcıların endişe düzeyi arasında kadınların algılamaları daha yüksekken, erkekler 'haftanın günlerini' kadınlara göre daha fazla karıştırmaktadırlar.

Tablo 13. Bağımsız t-test analizi tanımlayıcı istatistikler

Group Statistics					
	Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Ayrılış	Std.Hatanın ortalaması
Belirsizlikten Kaçınma	1 Kadın	139	23.3309	3.93864	.33407
	2 Erkek	95	23.0105	4.06201	.41675
Endişe Düzeyi	1 Kadın	139	17.5827	6.07907	.51562
	2 Erkek	97	15.7835	6.80415	.69086
Zaman Algısı A	1 Kadın	140	2.6071	.90320	.07633
	2 Erkek	99	2.7071	.93952	.09443
Zaman Algısı B	1 Kadın	140	2.4071	.74810	.06323
	2 Erkek	99	2.7071	.93952	.09443

5. SONUC VE TARTISMA

Araştırma sonuçları öncelikle çalışma amacının odak noktasını oluşturan pandeminin öğrencileri korktuğunu, endişe düzeyini artırdığını, aile bireylerinin psikolojilerinin de bozulduğunu belirtmişlerdir. Uzaktan eğitim (UE) açısından birincil önemdeki öğrenci algısı süreçte ‘derslerin ve sınavların kolaylaştığı’, ‘motivasyonlarının azaldığı’, “yeterli danışmanlık alamadıkları” ve “eğitmcilerin ders vermekte zorlandıkları” ve ayrıca UE’ in ders konularını anlamaktan daha çok kendilerini ezberlemeye yönlendirdikleri şeklindeki yanıtları kesinlikle dikkate alınmalıdır.

Öğrencilerin %70 oranında derslerini bilgisayarla izlemesi olumlu bir gösterge olmakla birlikte %40 oranında da cep telefonlarının kullanılması, bu cihazların sağladığı avantajlar dikkate alındığında düşündürücüdür. Ayrıca derslerin yaklaşık %70 oranında ‘senkron’ ve yine yaklaşık oranda ‘Microsoft teams’ şeklinde yapılmış olduğunu da belirtmek gerekir.

Öğrencilerin hemen hepsi belirsizlikle mücadelede yetersiz kalmış ve salgın sırasında çoğu kez endişeye kapıldıklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte endişe düzeyi ile belirsizlikten kaçınma arasında beklentinin aksine olumlu bir ilişki saptanmamışsa da tüm öğrencilerin 2/3’ü ‘gelecek kaygısı yüksek düzeyde olan öğrenciler (%63,6) olup, bu grubun endişe düzeyi de çok yüksek olmuştur. Esasen ‘endişelenmekten kendimi alıkoyamadım’ diyen öğrencilerin %38’i birkaç gün bu duyguyu yaşadıklarını belirtirken, her 5 öğrenciden birisi endişelenmediklerini belirtmişlerdir. Bu bulguya ek olarak öğrencilerin endişe düzeyini en çok açıklayan husus pandemi sürecinde “*her şeyin kendilerini tedirgin ettiği ve kolayca sinirimi bozdu*” şeklindeki yanıtları olmuştur.

Oldukça ilgi çekici diğer bir sonuç ise endişe düzeyi ile katılımcıların sosyal statülerine ilişkin olup (Şekil 12) öğrencilerin ailelerinin sosyal statüleri yükseldikçe endişe düzeylerinin de azalıyor olmasıdır. Bu durum büyük ölçüde ailelerin gelirleri yükseldikçe sağladıkları olanakların da daha yeterli olmasından kaynaklanmaktadır.

Öğrenciler pandemi sürecinde YÖK’ün açıklamaları ve genel olarak derslerin işleniş şekli, eğitmcilerin teknolojiyi kullanma becerileri ve üniversitelerin UE sırasındaki hazırlıklarının yeterli olmadığı görüşündedir. Yine öğrencilerin eğitim kalitesi açısından istenilen düzeyde memnun kalmadıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca, uzaktan eğitimin yeterli olduğunu düşünen öğrencilerin oranı %17’de kalırken, diğer %17’lik grup bu düşünceye pek katılmadıklarını ve yaklaşık 1/3’ü de (%28,4) katılmadıklarını ve hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Özet olarak, pandemi sürecinin öğrencilerin psikolojilerinin bozulduğunu, hastalığa yakalanmaktan korktuklarını, sosyal medyayı kullanmanın nispeten olumlu olduğu düşüncesindedirler. Ayrıca, ailelerinin de olumsuz etkilendiğini, ülke ekonomisinin tahminden daha fazla zarar gördüğünü ve mezuniyetten sonra tatmin edici bir iş pozisyonu bulma olanağından da umutlu olmadıkları da anlaşılmaktadır. Pandemi sürecinde eğitim kalitesinin düştüğünü, sınavların kolaylaştığını belirtmeleri ise araştırma sonuçları açısından önemlidir. Oldukça dikkat çeken bir başka bulgu da salgından korku duyanların endişe düzeylerinin de arttığı ancak, ailelerinin sosyal statüsünün düzeyi yükseldikçe, öğrencilerin endişe düzeyinin de azaldığı olmuştur.

Belirsizlikle mücadele konusunda Türkiye ortalamasına (%85) uygun biçimde üniversite öğrencilerinin belirsizlikten kaçınma çabalarında başarılı olamadıklarını da not etmek gerekir. Özetle, araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin psikolojik olarak olumsuz yönde etkilendikleri unutulmamalıdır. Bunun için pandemi sırasında zorunlu olarak ağırlık kazanan uzaktan eğitim sürecinde eğitimcilerin daha dikkatli hazırlık yapmaları, ders planlarını ve sunumlarını daha etkin şekilde dönüştürmeleri, öğrenci motivasyonunu artırmak için farklı teknikler kullanmaları ve sınavlarda kopyacılığın önüne geçmek için ciddi önlemler alınması gerektiğini de eklemek uygun olacaktır.

KAYNAKÇA

Aydın, P. Ç. (2017). Kaygı ve Endişe. Türkiye Klinikleri Journal of Psychiatry-Special Topics, 10(4), 228-36.

Bilge, Y. ve Bilge, Y. (2020). Korona Virüs Salgının Psikolojik Semptomlar Üzerindeki Etkilerini Psikolojik Sağlamlık Ve Stresle Bas Etme Tarzları Açısından İncelenmesi. Klinik Psikiyatri Dergisi, 23(1), 38-51.

Cabı, E, Ersoy, H. (2017). Yükseköğretimde Uzaktan Eğitim Uygulamalarının İncelenmesi: Türkiye Örneği. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 3(), 419-429.

Çetin, C, Anuk, Ö. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinde Yalnızlık Ve Psikolojik Dayanıklılık: Bir Kamu Üniversitesi Öğrencileri Örnekleme. Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Covid-19 Özel Sayısı 2, 170-189.

Diab, G. M. A. ve Elgahsh, N. F. (2020). E-learning During COVID-19 Pandemic: Obstacles Faced Nursing Students and Its Effect on Their Attitudes While Applying It. American Journal of Nursing Science, 9(4), 300.

Gale, C., & Davidson, O. (2007). Generalised anxiety disorder. BMJ (Clinical research ed.), 334(7593), 579–581.

Hofstede, G. (1980). Culture's Consequences: International Differences in Work Related Values. Beverly Hills/London: Sage.

Hofstede, G. (1991). Cultures and organizations: Software of the Mind. London: McGraw-Hill.

Kaysi, F. (2020). COVID-19 Salgını Sürecinde Türkiye’de Gerçekleştirilen Uzaktan Eğitimin Değerlendirilmesi. 5th. International Scientific Research Congress (IBAD).

Konkan, R., Şenormancı, Ö., Güçlü, O., Aydın, E. ve Sungur, M. Z. (2013). Yaygın Anksiyete Bozukluğu-7 (YAB-7) Testi Türkçe Uyarlaması, Geçerlik Ve Güvenirliği. Noropsikiyatri Arşivi, 50(1), 53-59.

Korkut, A ve Keskin, İ. (2015). A Comparative Analysis Regarding Uncertainty Avoidance Of Pre-Service Teachers. *Electronic International Journal of Education, Arts, and Science* 2(), 31-57.

Kula, Ş ve Saraç, T. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı / The Future Anxiety of the University Students . *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(33), 227-242.

Notivol, J. B., Garcia, P.G., Olaya, B., Lasheras, B, Lopez-Anton, R., Santabarbara, J. Elsevier, (2021). Prevalence of Depression during the COVID-19 Outbreak: A Meta-Analysis of Community-Based Studies. *International Journal of Clinical and Health Psychology* 21(), 1-11.

Okuyan, C. B., Karasu, F ve Polat, F. (2020). COVID-19'un Hemşirelik Öğrencilerinin Sağlık Kaygısı Düzeyleri Üzerine Etkisi. *Van Sağlık Bilimleri Dergisi, COVID-19 Özel Sayı*, 45-52.

Rakhmanov, D. ve Dane, S. (2020). Knowledge and Anxiety Levels of African University Students Against COVID-19 During the Pandemic Outbreak by an Online Survey, *J Res Med Dent Sci*, 2020, 8(3): 53-56.

Sargut, S. (2001), *Kültürler Arası Farklılaşma ve Yönetim*, İmge Kitapevi, Ankara.

Serçemeli, M. ve Kurnaz, E. (2020). Covid-19 Pandemi Döneminde Öğrencilerin Uzaktan Eğitim Ve Uzaktan Muhasebe Eğitimine Yönelik Bakış Açıları Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 40-53.

Sığırı, Ü. & Tıgılı, M. (2006). Hofstede'nin 'Belirsizlikten Kaçınma' Kültürel Boyutunun Yönetimsel Örgütsel Süreçlere ve Pazarlama Açısından Tüketici Davranışlarına Etkisi. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*. Cilt XXI, Sayı1.

Son, C., Hegde, S., Smith, A., Wang, X., & Sasangohar, F. (2020). Effects of COVID-19 on College Students' Mental Health in the United States: Interview Survey Study. *Journal of Medical Internet Research*, 22(9). doi:10.2196/21279.

Soni, V. D. (2020). Global Impact of E-learning during COVID 19. Erişim: SSRN: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3630073>.

Unger, S. ve Merian, W. (2020). Student Attitudes towards Online Education during the COVID-19 Viral Outbreak of 2020: Distance Learning in a Time of Social Distance. *International Journal of Technology in Education and Science (IJTES)*, 4(4), 256-266.

Yahyağil, M. Y. (2019). Küreselleşmenin Girdabında Kültür: Modern Zamanlarda Mutluluk Arayışı *Yeditepe Üniversitesi Yayınları*, No: 28, İstanbul.

Yamamoto, G. T. ve Altun, (2020). Coronavirüs ve Çevrimiçi (Online) Eğitimin Önlemeyen Yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25-34.

Yankova, M. (2020). Rapid Assessment of COVID-19 Impact on Education in Bulgaria, UNICEF, Erişim: (Ocak 2021) <https://www.unicef.org/eca/rapid-assessment-covid-19-impact-education-bulgaria>.